

**Шайлоону даярдоо жана өткөрүү учурундагы
коомдук тартипти сактоо боюнча ички иштер
органдарынын кызматкерлери үчүн
УСУЛДУК СУНУШТАМАЛАР**

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
для сотрудников органов внутренних дел по охране
общественного порядка в период подготовки и
проведения выборов

ЦЕНТРАЛЬНАЯ КОМИССИЯ
ПО ВЫБОРАМ И ПРОВЕДЕНИЮ
РЕФЕРЕНДУМОВ
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ГРАЖДАНСКАЯ ПЛАТФОРМА

ЦЕНТР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
ПРОКУРОРСКИХ РАБОТНИКОВ
ГЕНЕРАЛЬНОЙ ПРОКУРАТУРЫ
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

МИНИСТЕРСТВО
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Полноцные люди.
Устойчивые страны.

ОБСЕ

Организация по безопасности и
сотрудничеству в Европе
Программный офис в Бишкеке

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in the Kyrgyz Republic
Кыргыз Республикасындагы Швейцариянын Элчилиги
Посольство Швейцарии в Кыргызской Республике

Данные методические рекомендации опубликованы при поддержке Программного офиса ОБСЕ в Бишкеке. Информация, содержащаяся в данных методических рекомендациях, не обязательно отражает позицию или мнение Программного офиса ОБСЕ в Бишкеке

Шайлоону даярдоо жана өткөрүү учурундагы коомдук тартилти сактоо
боюнча ички иштер органдарынын кызматкерлери учун
Усулдук сунуштамалар

Жалпы жоболор

Ички иштер органдарынын кызматкерлери шайлоо процессине кийлигишүүгө укуксуз, бирок шайлоону даярдоо жана өткөрүү ар түрдүү конфликттик кырдаалдардын келип чыгуусу, саясий партиялардын, талапкерлердин, алардын тарапташтарынын кагылышуулары менен коштолот.

Ошондуктан, ички иштер органдары тарабынан ыкчам-кызматтык ишмердүүлүкту жүзөгө ашырууда жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо, коомдук тартилти сактоо, жарандардын жана коомдун коопсуздуугун сактоо менен бирге, ошондой эле кылмыштуулук менен күрөшүүде, мамлекеттик бийлик органдарына жана жергиликтүү өзүн-өзү башкаруу органдарына шайлоону даярдоо жана откөрүүде, шайлоо комиссияларына алардын ыйгарым-укуктарын ишке ашырууга көмөк көрсөтүү милдети ИИО кызматкерлерине жүктөлгөн. Акыркы шайлоолор шайлоочулардын добуштарын сатып алуу фактысын аныктоо боюнча жарандардын жигердүүлүгүнүн байкалгандыгын көрсөттү. Ошону менен бирге шайлоо технологияларынын колдонулушунун көп түрдүүлүгү ИИО кызматкерлеринин шайлоо комиссиялары менен бирдикте иш алып барууда шайлоо мыйзамдарындагы укук бузууларды аныктоо, эскертүү, аларга бөгөт коюу боюнча ички иштер органдарынан чечкиндүү иш-аракеттерди талап кылат.

Жалпысынан, шайлоолорду өткөрүүдөгү милиция органдарынын кызматкерлеринин ишмердүүлүгү, коомдук коопсуздукту камсыз кылуу жана кадимки шартта кесиптик милдетти аткаруу функциясынан айырмаланат. Ошондой эле ички иштер органдарынын кызматкерлери ыкчам кырдаалдар түзүлгөн учурда жарандардын шайлоо укуктарын коргоонун көйгөйлөрүнө көнүл бурушу шарт. Өзгөчө, шайлоону даярдоо жана өткөрүүде мүмкүн болгон кризистик кырдаалдардын пайда болушунда сергек болуулары зарыл. **Кризистик кырдаалдарга төмөнкүлөр кирет:** ИИО кызматкерлерине, шайлоо комиссияларынын мучөлөрүнө, Президенттикке жана депутаттыкка талапкерлерге карата зомбулук көрсөтүү, (аларды барымтага алуу), террордук акт, жарылгыч заттардын алышыши, (жарылгыч түзүмдер), шайлоо участкаларында жашоону камсыз кылган системалардын бүлгүнгө учурашы, шайлоо участкаларына кол салуу же кылмыштуулуктун жана башка укук бузуунун натыйжасында жогорудагы саналгандардын болуу коркунучу.

ИИО кызматкери шайлоо комиссияларына көмөк көрсөтүүдө төмөнкүлөргө укуксуз:

- шайлоо процедураларына кийлигишүүгө;
- кандайдыр бир саясий партия же талапкердин тарабында шайлоо алдындагы үгүт иштерине катышууга;
- жарандардын мыйзамдуу кызыкчылыктарын жана укуктарын коргогон мамлекеттик бийлик органынын өкүлү катары, ИИО кызматкеринин статусуна шайкеш келбegen иш-аракеттерди жасоого.

Кызматты аткаруу алдында, ИИО кызматкери шайлоо мыйзамдары боюнча билимге ээ болусу керек жана томонкүлөргө байланыштуу кесиптик милдеттерин практикада колдонуу көндүмдерүнө ээ болушу керек:

- шайлоо комиссияларынын имаратын, добуш берүү жайын, ошону менен биргэ шайлоо документацияларын коргоо;
- коркунуч пайда болгон учурда шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн коопсуздугун, ошону менен биргэ шайлоо участкасынан тышкary добуш берүүчү шайлоочуларга чыккан комиссия мүчөлөрүнүн коопсуздугун камсыз кылуу;
- добуш берүү күнү добуш берүү имаратынын же шайлоо участкасынын аймагында коомдук тартипти, ошондой эле добуш берүүнүн жыйынтыктарын белгилөө учурунда коомдук тартипти камсыз кылуу;
- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн, шайлоо документацияларын жогору турган шайлоо комиссияларына жеткирип баруусун коштоо.

Шайлоо өткөрүү учурунда инсандын коопсуздугун камсыз кылуу жана коомдук тартипти сактоо боюнча ИИО кызматкерлеринин ишмердүүлүгүнүн укуктук негиздери

Ички иштер органдарынын кызматкерлеринин шайлоо өткөрүү учурунда коомдук тартипти жана жарандардын коопсуздугун камсыз кылуу боюнча кызматтык милдеттерин ишке ашыруудагы ишмердүүлүгүнүн укуктук негиздери болуп темөнкү ченемдик-укуктук актылар эсептелинет: Кыргыз Республикасынын Конституциясы; 02.07.2011-жылдан «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кенешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Конституциялык мыйзамы (05.06.2017-жылдагы өзгөртүүлөр менен), Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси; Кыргыз Республикасынын Жазык процесстик кодекси; Кыргыз Республикасынын Административдик жоопкерчилик жөнүндөгү кодекси;

«ИИО жөнүндөгү» КР мыйзамы 11.01.1994-жылдан (27.04.2017-жылдагы өзгөртүүлөр менен), «Жергилиткуу кенештин депутаттарын шайлоо жөнүндө»

КР мыйзамы, «Экстремисттик ишмердүүлүккө каршы туруу жөнүндөгү» КР мыйзамы 17.08.2005-жылдан, «Терроризмге каршы туруу жөнүндөгү» КР мыйзамы 08.11.2006-жылдан жана башка ченемдик-укуктук актылар.

Шайлоону даярдоо жана өткөрүү учурунда шайлоо комиссияларына көмөк көрсөтүүгө тартылган ИИО кызматкерлеринин иш-аракеттери

Шайлоо участкасында ИИО кызматкери томонкүлөргө милдеттүү:

- шайлоо комиссияларынын даректерин жана байланыш номерлерин билүүгө;
- шайлоо комиссиясынын төрагасы, анын орун басарлары, катчылар тууралуу маалыматка ээ болууга;
- шайлоо комиссиясынын иштөө режимин билүүгө.

Керектүү инструктажды өткөндөн кийин, добуш берүү күнүнө чейин ИИО кызматкерлери участкалык, аймактык шайлоо комиссияларына кызмат аткарууга жиберилет.

ИИО кызматкери шайлоо участкасына келгендиги тууралуу комиссиянын төрагасына кабар берет, комиссиянын иш графигин тактайт, шайлоо участкасында болгон жактардын коопсуздугун, жабдууларды, шайлоо документацияларын, шайлоо имаратын коргоо максатында комиссиянын төрагасы, шайлоо комиссиясы иштеп жаткан имараттын ээси менен биргеликте кароо жүргүзөт.

Кароо учурунда томонкүлөргө ынануу талап кылышат:

- шайлоо документациясын сактоо үчүн металл шкафтардын техникалык жактан жарамдуулугуна;
- эшиктердин, кулпулардын, терезе жыгачтарынын жана терезедеги торчолордун канаттандырлых абалда экендине;
- өрт коопсуздугунун абалына, сигнализациянын бардыгына, имараттын жер төлөсүнүн жана тамбашынын таза экендине, өрт жана кызматтык тепкичтердин жарактуу экендине;
- үгүт иштеринин материалдарынын жайгашуусуна (баракчалар, плакаттар ж.б.)

Оз ишин аткарууда ИИО кызматкери, плакаттарды туура эмес жерге жайгаштырган же атايылап үгүт материалдарын сыйрып салган жактарга карата зарыл чараларды көрүшү керек.

Мыйзам кандай гана түрдөгү үгүт материалы болбосун, аны жайылтуу үчүн дарактарды, тоо тескейлерин, бийиктиктөрөн жана тоо кырларын жана башка жаратылыштык бийик жерлерди колдонууга жол бербейт. (05.06.2017-жылдагы КР мыйзамы менен өзгөртүүлөр).

Шайлоо комиссиясынын имаратын түнкү мезгилде коргоодо, имаратка иилинген көрнөктөрдүн жана көрсөтмөлөрдүн сакталуу экендин, кулпулардын жана эшиктерге басылган мөөрлөрдүн (пломбирлөө) бүтүндүгүн карап чыгуусу зарыл. Бузулулар табылган учурда ИИО неөмөт бөлүмүнө жана комиссиянын төрагасына кабар билдириүү керек.

Эгер шайлоо комиссиясынын мүчөсү, байкоочу же добуш берүү жайында болууга укуктуу башка жактар шайлоо мыйзамдарын бузганда, өз милдеттерин, укуктарын, ыйгарым-укуктарын ашырып салган учурларда, участкалык же андан жогору турган шайлоо комиссиясы мындай жактарды участкадан чыгарып салуу жөнүндө укук бузуу фактысын аныктоо менен жүйөлүү чечим кабыл алышат.

Ушул чечимдин көчүрмөсүн жазуу жүзүндө алган ИИО кызматкери анын аткарылышын камсыз кылат.

Шайлоону даярдоо жана откөрүү учурунда шайлоо участкасына түздөн-түз жакын турган аймакта кызмататкарган ИИО кызматкерлери төмөнкүлөргө милдеттүү:

- шайлоочуларды жеткирип берүү фактысын белгилөө максатында аймакта патрульдоону ишке ашырууга;
- шайлоочуларды жеткирип берүүчү транспортторду фиксациялоону камсыз кылууга;
- айдоочулардын өздүгүн жана транспорт номерлерин аныктоо боюнча чараларды көрүүгө;
- шайлоочуларды жеткирип берүүнү уюштурган жактарды аныктоо боюнча чараларды көрүүгө;
- шайлоочуларды топтоо жайларындагы укук бузуларга бөгөт коюуга.

Шайлоо участкасына түздөн-түз жакын аймакта белгилүү бир талапкерге добуш берүү, саясий партияга же талапкерлердин тизмесине үгүт иштерин жүргүзүү боюнча чараларды көрүүнү ишке ашырган жактардын аракеттенүү фактылары, анын ичинде бул факт шайлоочулардын добуштарын сатып алуу, алардын өмүрүнө жана ден соолугуна коркунуч алып келүү менен коштолгондо маанилүү орунду ээлейт. Алар шайлоочуларга белги коюлган бюллетендерди берип, сый акы үчүн добуш берүү жайынан таза бланктарды алып чыгуусун суранышат.

Мындай учурларда ИИО кызматкери шайлоо комиссиясынын төрагасына кабар берип, бул укук бузууга бөгөт кооп, күнөөлүү жактарды кармоо боюнча чараларды кабыл алууга милдеттүү.

Эгер ушуга окшогон акциялардын уюштуруучулары кармалганга чейин жашырынып үлгүргөн болсо, кезектеги шайлоо участкасына баруу үчүн маршрутту жана алардын жылып журүү транспортун аныктоо зарыл. Бул учун ИИО тейлекен аймактагы шайлоо комиссиясынын дислокациялык схемасын колдонуу керек. Кандай гана болбосун бардык кырдаалдарда, ИИО кызматкери өзүнүн бардык аракеттеринде участкалык жана аймактык шайлоо комиссиясынын төрагасы менен макулдашуусу керек.

Шайлоо участкасында же ага түздөн-түз жакын жайгашкан аймакта кризистик абалдын болуу коркунучу же анын келип чыккандыгы жөнүндөгү маалыматты алууда ИИО боюнча ыкчам нөөмөт бөлүмүнүн иш-аракеттери

Шайлоо участкасында же ага түздөн-түз жакын жайгашкан аймакта кризистик абалдын болуу коркунучу же анын келип чыккандыгы жөнүндөгү маалымат келип түшкөндөн кийин ИИО боюнча ыкчам нөөмөт бөлүмү томөнкүлердү камсыз кылат:

- маалымат булагын ишенимдүү фиксациялоо, бул үчүн ИИО нөөмөт бөлүмү үн жазуучу аппарат жана телефон номерлери автоматтык аныктагычтар менен жабдылыши керек.
- кабар жиберген жактардын өздүгүн тактоо боюнча иш-чараларды өткөрүүнү (арыздануучу менен телефондо же түздөн-түз сүйлөшүүлөр учурунда);
- келип чыккан же болжолдолгон кырдаалдар жөнүндөгү маалыматтарды токтоосуз кабарларды каттоо китебине каттоо: келип чыккан же болжолдолгон кырдаалдардын датасы, убактысы жана орду;
- жапа чеккендер же барымтага алынгандар тууралуу маалыматтар (эгер алар болсо);
- маалымат булактары тууралуу;
- алынган предмет (жарылгыч түзүлүш) жөнүндө маалымат;
- кабарды алган жактар тууралуу маалымат;
- кимге жана качан алынган кабар тууралуу доклад окулган;
- жогору турган ички иштер органдарынын нөөмөт бөлүмүнө жана УКМК аймактык органдарына келип түшкөн кабар жөнүндөгү доклад;
- келип түшкөн маалыматты тактоо максатында, болжолдолгон окуя жерине табельдик куралдар, жеке коргонуунун экипирленген каражаттары менен куралданышкан патрульдук милицияны (ПМ) жиберүүнү, ошону менен бирге алар байланыш каражаттары жана медициналык биринчи жардамды (медициналык аптечка) көрсөтүү каражаттары менен камсыз кылынган;
- патрульдук милициянын кызматтык автотранспорттору менен кошумча күчтөр аркылуу жапа чеккендерге жардам көрсөтүүнү (алар болгон учурда);
- жарылгыч предметтерди же жарылуу күмөнүн жараткан предметтерди аныктоо боюнча издөө иш-чараларын жүргүзүүнү;
- коопсуздук даражасына жана мүмкүн болгон кырсык натыйжаларына баа берүүнү (кырсык же коркунуч болгондо);

- шайлоо участокторун коргоону жана коргонуусун камсыз кылуу боюнча атaiын пландарды ишке киргизүүнү (аларга кол салуу болгондо же участкага жакын жерде террордук акт жүргүзүлгөндө);
- ИИО жеке курамын, шайлоо комиссиясынын мүчөлөрүн жана башка жарапандарды эвакуациялоо боюнча планын ишке киргизүүнү (шайлоо участкаларында шайлоонун тынч өтүшүнө карши уюштурулган террордук акт жасалганда же жасалуу коркунучу болгондо);
- Шаар курулушун жана жергилиттүү рельефти эсепке алуу менен, шайлоо участкасынан 300 метрден кем эмес радиуста аймактык шайлоо участкасына кошумча күчтөрдү коюу аркылуу (ИИО кызматкерлеринин, шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн же жарапандарын барымтада кармалышы) шайлоо участкасын же жарылуу болгон аймакты курчоого алууну уюштурууну, ошону менен бирге кылмышкерлердин жашырынган жерин тосууну;
- Окуя болгон жерге ИИО документтештириүү топторун жана куткаруу кызматтарын жиберүү (медициналык жардам көрсөтүү, ёрт коопсуздук кызматтары);
- күбөлөрдү сурака алууну уюштуруу, алар тууралуу жана алынган маалыматтарды фиксациялоо;
- окуя болгон жерди коргоону, жардыруу издеринин жана жарылгыч предметтердин (жарылууга күмөн санаткан предметтер) сакталуулугун, ошону менен бирге ИИО ыкчам тергөө тобу келгенге чейин буюм далилдеринин сакталуулугун;
- кошумча патрульдук топторду коюу аркылуу шайлоо участкасынын аймагынын (жарылуу болгон жердин) айланасындан оперативдик жагдайды контролдоону;
- хронометриялык тартипте өзгөрүлгөн оперативдик жагдайлар жана кабыл алынган чаралар тууралуу кабарларды каттоо китебине ар дайым каттоону жана жазуу жүргүзүүнү.

Шайлоо участкасында кризистик абалдын болуу коркунучу жөнүндөгү маалымат келип түшкөндө ИИО кызматкерлеринин иш-аракеттери

Кабар түшкөндөн кийин анын ичинде, телефон аркылуу шайлоо участкасынын имаратында же ага жакын жайгашкан аймакта террордук акт жасалгандыгы же анын жасалуу коркунучу бар экендиги тууралуу кабарлар келип түшкөндө ИИО кызматкери:

1. Төмөнкү тийиштүү жазууларды жүргүзүүнүн жардамы менен келип түшкөн маалыматка тиешелүү бардык кабарларды жана анын булагын фиксациялоого зарыл чараларды көрөт (анкеталык ж.б.маалымат булагы, телефон аркылуу кабар келсе, телефон номери, арыздануучу менен телефон аркылуу жана түздөн-түз сүйлөшүүдө сурактын жыйынтыктарын белгилөө жана чалуу келген жерди аныктоо, бул

үчүн телефондун туткасын башка телефон менен жанаша коюп, башка телефондон телефон станциясы аркылуу кайсыл жерден чалуу болгондугун билишет).

2. Келип түшкөн кабар жана ыкчам жагдай тууралуу толук жана жетекчиликтүү маалыматты тез арада жетекчиликке жана ИИО боюнча нөөмөт бөлүмүнө маалымдайт жана көрсөтмө боюнча аракеттенет.
3. Шайлоо участогуна кол салуу коркунучу тууралуу маалыматты алгандан кийин, ИИО кызматкери шайлоо участкасын коргоону жана коргонуусун камсыз кылуу боюнча атайын пландын негизинде иш жүргүзөт.
4. Жеке же күч топторунда аракеттенүү менен жапа чеккендөргө жардам берет (алар бар болгон учурда).
5. Жарылгыч предметтерди же жарылуу күмөнүн жараткан предметтерди аныктоо боюнча издөө иш-чараларын жүргүзөт.
6. Күмөндүү жактарды издөө жана кармоо, күбөлөрдү аныктоо боюнча чараларды көрөт, ИИО нөөмөт бөлүмүнө өзгөрүлген жагдай тууралуу маалымдайт жана белгиленген коопсуздук эрежелерин күжүрмөндүк менен аткарат.
7. Шайлоо участкасына же ага түздөн-түз жакын жайгашкан аймакта террордук актты өткөрүү же анын болуу коркунучунда ИИО жеке курамын жана шайлоо комиссияларын эвакуациялоо планы боюнча аракеттенет.
8. **Дүрбөлөндү болтурбоого аракет кылат** жана адамдарды эвакуациялоодо жарандардын жана шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн арасындагы башаламандыкты жоёт жана шайлоо документтерин жарылуу болжолдолгон жердеги баалуу мүлкүтү эвакуациялоодогу чаржайыттыкты жоёт.
9. Шаар курулушун жана жергиликтүү рельефти эсепке алуу менен шайлоо участкасын же жарылуу болгон аймакты курчоого алууга, (ИИО кызматкерлеринин, шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн же жарандардын барымтада кармалышы) ошону менен бирге аймактык шайлоо участкасындагы кылмышкерлердин жашырынган жерин тосууга шайлоо участкасынын имаратынын айланасында наряддардын курамында катышат.
10. Окуя болгон жерди жана жарылуудан калган издерди, жарылгыч предметтерди (жарылууга күмөн санаткан предметтер) ошону менен бирге тергөө ыкчам тобу келгенге чейин буюм далилдерин корууга алат.
11. Өрт каптоо коркунучу болгондо же шайлоо участогу жайгашкан имаратка өрт кеткенде өрт коопсуздугу кызматына көмөктөшөт.
12. Патрульдук топтордун курамында, жетекчиликтин көрсөтмөсү боюнча ыкчам кызматтык милдеттерди аткаруу аркылуу шайлоо участогунун имаратынын айланасындагы оперативдик жагдайды контролдоону ишке ашырат.

Жарылгыч предметтер, жарылууга күмөн санаткан предметтер табылган жерде ИИО кызматкерлеринин иш-аракеттери

Имараттын аймагында же шайлоо участкасына жакын жерде жарылгыч предметтер, жарылууга күмөн санаткан предметтер табылган учурда ИИО кызматкери ошол шайлоо участкасында төмөнкүлөрдү ишке ашырат:

Айланасындағыларга (дүрбөлөңгө жол бербөө менен) команда берет:
«Имараттан чыккыла! Жарылуу коркунучу бар!»

Алынган предметти (жарылгыч түзүм) визуал карап чыгат, анын мүнөзүн аныктайт, андан кийин алынган предмет (жарылгыч предмет) жөнүндө толук жана жеткиликтүү маалыматты ИИО боюнча ыкчам нөөмөткө (убактысы, анын мүнөзү, бир нече предмет алынган учурда алардын саны ж.б.) кабарлайт жана жарылгыч түзүмдүн ээсин тактоо боюнча чарапарды көрөт.

Дүрбөлөңгө жол бербөө боюнча чарапарды көрөт.

1. Алынган предметти (жарылгыч түзүм) коргоо, ал турган жерге адамдарды коё бербөө боюнча чарапарды кабыл алат жана ушул окуяга байланыштуу бардык моменттерди (мобилдик телефон болгон учурда) жаззу жүзүндө фиксациялайт.
2. Шайлоо участкасынын имаратындағы өндүрүштүк жана тиричилик коммуникацияларын (газ, суу ж.б.) өчүрүүнү уюштурат.
3. ИИО боюнча ыкчам нөөмөттүн көрсөтмөсүнө ылайык аракеттенет. Шайлоо участкасына жакын жерде кызмат аткарған милиция кызматкерleri адамдарды, шайлоо документацияларын, материалдык баалуулуктарды, кооптуу аймактан, алынган предметтен (жарылгыч түзүмдөн) коопсуз аралыкка эвакуациялоого көмөк көрсөтүштөт. Мында шаар курулушу жана жергиликтүү рельеф эске алынат.

Шайлоо участкаларына кол салуу учурундагы ИИО кызматкерлеринин иш-аракеттери

Кол салуу болгондо ИИО кызматкери шайлоо участкасында:

1. Тез арада ИИО нөөмөт бөлүмүнө кабарлайт, атайын план ишке киргизилгенден кийин, планда бекитилген курал-жарактар, ок-дарылар жана атайын каражаттарды колдонуу менен кошумча күчтөр келгенче кол салууну кайтаруу боюнча чарапарды көрөт.
2. Кол салууну кайтаруда «ИИО жөнүндөгү» КР мыйзамына ылайык ок атуучу куралдарды, атайын каражаттарды жана физикалык күчтү колдонот.
3. ИИО боюнча ыкчам нөөмөткө оперативдик жагдайлардын өзгөрүшү жөнүндө маалымдайт.
4. Жапа чеккендөргө жардам көрсөтөт (алар бар болгон учурда).

Шайлоо участкасына жакын жайгашкан аймакта кызмат аткарган ИИО кызматкерлери:

1. Укук бузуучулар тарабынан жарылгыч түзүмдөрдүн колдонулуу мүмкүндүгүн божомолдоо менен шаар курулуш элементтерин жана жергиликтүү рельефти эсепке алуу менен кылмышкерлер жашырынган жерди тосууга жана алдын-ала курчоого алууга катышышат.
2. Шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүн, алардын документацияларын, жарандарды, материалдык баалуулуктарды эвакуациялоого катышышат.
3. ΘКМ өрт өчүрүү кызматы келгенге чейин, зарыл коопсуздук чараларын сактоо менен өрттү өчүрүүгө катышышат.
4. ИИО ыкчам-тергөө тобу келгенге чейин окуя болгон жердеги издердин жана буюм далилдердин сакталышын камсыз кылат.
5. Окуянын күбөлөрүн аныктоого жана аларды суракка алууга катышышат, алар тууралуу маалыммартарды жана алынган кабарларды жазып белгилейт, ошону менен бирге ИИО ыкчам-тергөө тобу келгенге чейин күбөлөрдүн ошол жерде болушун камсыз кылышат.
6. Кырсыктан сактоо кызматы келгенге чейин ачыкка чыккан жерди жана чет өлкөдө турган жерин курчоого алууну коргоо жана коргонуусун камсыз кылуу боюнча чараларды көрөт.
7. ИИО боюнча нөөмөткө аткарылган иштер тууралуу маалымдайт жана нөөмөт менен ар дайын байланышта болот.

Шайлоо участкасына өрт кеткенде же бүлгүн болгон учурда ИИО кызматкерлеринин иш-аракеттери.

Шайлоо участкасына өрт кеткенде же бүлгүн болгон учурда ИИО кызматкерлери милдеттүү:

1. Шайлоо комиссиялары турган имараттын күйүп кетүүсүнө жол бербөө боюнча чараларды кабыл алууга;
2. Өрт өчүрүү кызматынын келишин күтпөстөн, өрт өчүрүүчү каражаттар жана кол каражаттары менен өрт кеткен чордонду жоюуга даяр болууга;
3. Окуя жөнүндө ИИО нөөмөт бөлүмүнө маалымдоого;
4. Жапа чеккендөргө биринчи медициналык жардамды көрсөтүүгө;
5. Жеке коопсуздук чараларын күжүрмөндүк менен сактоого;
6. Окуя болгон жерди коргоого алууну камсыз кылууга;
7. Окуяга тиешеси бар бардык нерселерди (*анын ичинде кол-техникалык каражаттары, мобилдүү телефон менен*) жазып белгилөөгө;
8. Күмөндүү жактарга издөө салуу жана кармоо, күбө болгон кишилерди жана күбөлөрдү тактоо боюнча чараларды кабыл алууга;
9. ИИО нөөмөт бөлүмүнө, оперативдик жагдайдын өзгөрүшү жөнүндө маалымдоого жана өрт коопсуздук эрежелерин так сактоого;
10. Эвакуацияга даяр болууга.

**Кыргыз Республикасынын шайлоо мыйзамдарын бузгандык
үчүн ички иштер органдары тарабынан каралган
жоопкерчиликтин түрлөрү**

2015-жылдын 23-апрелиндеги «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндөгү» КР мыйзамынын 43-беренесинин 4-бөлүгүнө киргизилген акыркы өзгөртүүлөргө жана толуктоолорго ылайык:

Жарапардын шайлоо укуктарын бузган, мамлекеттик жана башка органдардын, алардын кызмат адамдарынын, шайлоо процессинин башка катышуучуларынын чечими жана (же) аракети (аракетсиздиги), ушул Конституциялык мыйзамдын талаптары, прокуратура органдарына, ички иштер органдарына, шайлоо комиссияларына же сотко КР мыйзамдарына ылайык даттанылыши мүмкун.

Мында ички иштер органдары- коомдук тартипти бузууга байланыштуу арыздарды (даттанууларды) кароо боюнча иштерди аткарышат, ошону менен бирге мыйзамдарга ылайык административдик жана жазык жоопкерчилиги каралган жергиликтуу өзүн-өзү башкаруу, аткаруу бийлигинин органдарынын кызмат адамдарын кошпогондо, шайлоо процессинин катышуучуларынын аракеттерине болгон арызданууларды карайт.

Мамлекеттик жана башка органдардын, алардын кызмат адамдарынын шайлоо процессинин башка катышуучуларынын чечимине жана (же) аракетине (аракетсиздигине) карата арыздар (даттануулар) менен төмөнкү жактар кайрыла альшат: шайлоочулар, талапкерлер, саясий партиялар, коммерциялык эмес уюмдар, алардын өкулдөрү жана байкоочулар.

Билүү маанилүү: Арыздар (даттануулар) жүйөлүү болуп, далилдер менен бирге көрсөтүлүшү керек.

Шайлоо мыйзамдарын бузгандык үчүн жоопкерчиликтин төмөнкү түрлөрү каралган:

- конституциялык-укуктук(шайлоолук)жоопкерчилик;
- административдик жоопкерчилик;
- жазык жоопкерчилиги.

Шайлоо жоопкерчилиги шайлоо мыйзамдарынын жоболорун бузганда келип чыгат.

Шайлоо мыйзамдарын бузгандык үчүн **административдик жоопкерчилик** Кыргыз Республикасынын Административдик жоопкерчилик жөнүндөгү

Кодексинин 49-беренесинен 60-беренеге чейин кошкондо 2-бөлүмдө, 7-бапта каралган.

КР АЖК 57, 57-1, 58, 58-1, 58-2, 58-3, 59, 60-беренелеринде каралган административдик укук бузулар жөнүндөгү иштер - **райондук жана шаардык соттор тарабынан каралат**.

Шайлоо комиссиялары КР АЖК **508-1-беренесине** ылайык, КР АЖК 49, 50, 51, 52, 53, 53-1, 54, 55, 56-беренелеринде каралган укук бузулар боюнча иштерди карайт жана аларга карата административдик жаза белгилейт.

Кыргыз Республикасынын АЖК 556-1-беренесинин 1-бөлүк, 1-пунктуна ылайык, АШК ыйгарым-укуктуу кызматкерлери укук бузган жактарга карата, төмөнкү беренелерде каралган укук бузулар боюнча административдик протоколдорду түзүүгө укуктуу: **49-б.** шайлоо комиссиясынын мыйзамдуу талаптарын аткарбоо; **50-б.** шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн, Кыргыз Республикасынын Президенттегине талапкерлердин, депутаттыкка жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын башчылыгына талапкерлердин, талапкердин ишенимдүү адамынын, ыйгарым укуктуу өкүлүнүн, байкоочунун, эл аралык байкоочунун укуктарын бузуу; **51-б.** шайлоого катышуу учун талапкерге, ишенимдүү адамына, шайлоо комиссиясынын мүчөсүнө (субъект-кызмат адамы) өргүү берүүдөн баш тартуу; **52-б.** шайлоо алдында угут жүргүзүүнүн шарттарын бузуу; **53-б.** талапкер жөнүндө жалган маалыматтарды атайылап жайылтуу;

53-1-б. талапкерлердин ар-намысына, кадыр-баркына жана ишкердик беделине шек келтирүүчү маалыматтарды тараткан теле жана радиопрограммаларды алып берүү; **54-б.** үгүттөөнү ага тыюу салынган мезгилде жүргүзүү; **55-б.** дарексиз (анонимдүү) үгүттөөчү материалдарды даярдоо же жайылтуу; **56-б.** үгүттөөчү басылма материалдарды атайылап жок кылуу же зыянга учураттуу Кыргыз Республикасынын АЖКсы.

Прокуратура органдары, жарандардын шайлоо укуктарына кол салган (49, 50, 51, 52, 53, 53-1, 54, 55, 56, 57, 57-1, 58, 58-1, 58-2, 59-беренелери КР АЖК) мамлекеттик аткаруу бийлик органдарынын жана жергиликтүү өзүн-өзү башкаруу органдарынын кызмат адамдарына карата административдик протоколдорду түзүүгө ыйгарым-укуктуу болуп саналышат.

Ички иштер органдары шайлоону даярдоо жана өткөрүү учурунда коомдук тартипке жана коомдук коопсуздукка кол салган укук бузулар боюнча административдик жоопкерчилик жөнүндө протоколдорду түзүүгө ыйгарым-укуктуу болуп эсептелинет. (**364-б.** майда бейбаштык; **365-б.** өндүрүштө спирт ичимдиктерин ичүү; **366-б.** коомдук жайларда баңғы каражаттарын, спирт ичимдиктерин ичүү же коомдук жайларда адамдык беделди булгап мас болуп жүрүү; **368-б.** майда уурулук; **371-б.** ички иштер органдарынын кызматкеринин бүйругуна моюн сунбоо; **374-б.** адистешкен кызматтарды атайылап жалган чакыруу; **231-1-б.** жолду мыйзамсыз тосуу), ошону менен

бирге жарандардын шайлоо укуктарына кол салган укук бузуулар боюнча (52, 53, 53-1, 54, 55, 56, 57, 57-1, 58, 58-1, 58-2, 58-3, 59 КР АЖК) протоколдорду түзөт:

- **(52-б. шайлоо алдында үгүт жүргүзүүнүн шарттарын бузу; 53-б. талапкер жөнүндө жалган маалыматтарды атайылап жасыйлтуу;**

53-1-б. талапкерлердин ар-намысына, кадыр-баркына жана ишкердик беделине шек келтириүүчү маалыматтарды тараткан теле жана радиопрограммаларды алып берүү; **55-б.** дарексиз (анонимдүү) үгүттөөчү материалдарды даярдоо же жасыйлтуу; **56-б.** үгүттөөчү басылма материалдарды атайылап жок кылуу же зиянга учуратуу; **57-б.** добуш берүү учун шайлоо бюллетендерин жарандарга мыйзамсыз берүү; **57-1-б.** шайлоо бюллетендерин мыйзамсыз алып чыгуу, көчүрмөлөө, таркатуу; **58-б.** добуш берүүнүн жыйынтыктары же шайлоонун натыйжалары жөнүндө маалыматтарды бербөө же жарыялабоо; **58-1-б.** шайлоочулардын добуштарын эсептөөгө катышкан адамдарга добуш берүүнүн жыйынтыктары тууралуу протоколдун көчүрмөсүн бербөө; **58-2-б.** Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий интернет-сайтка маалыматтарды жайгаштырбоосу; **58-3-б.** Шайлоо комиссияларынын арыздарды (даттанууларды) кароо мөөнөтүн бузуусу же жооп кайтарбоосу; **59-б.** жарандардын шайлоо алдында үгүт жүргүзүүгө, шайлоо дареги боюнча добуш берүүгө жана шайлоочулардын тизмеси менен таанышууга укугун чектөө. КР АЖК).

Шайлоону даярдоо жана өткөрүү учурунда шайлоо мыйзамдарын бузган укук бузуучулардын аракеттерин жиктештириүү учун ар дайын КЖК, КПК жана АЖК кодекстеринин талаптарын, ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын башка ченемдик-укуктук актыларын жетекчиликке алуу керек.

Шайлоо мыйзамдарын бузуу боюнча кайрылуулар келип түшкөндө укук бузуу жагдайын ар тараптуу, объективдүү үйрөнүп чыгуу жана квалификациялык процесстик чечим кабыл алуу максатында ар бир ИИО боюнча түзүлгөн документтештириүү тобуна жогоруда аталгандар тууралуу маалыматтарды текшерүүнү тапшыруу зарыл. Эгерде кайрылууларда кылмыш курамынын белгилери каралган болсо, анда кароо, ИИО тергөө бөлүмүнө тапшырылат жана процесстик чечимди кабыл алууда Кыргыз Республикасынын шайлоо мыйзамдарынын жоболорун жетекчиликке алуу зарыл.

Шайлоо мыйзамдарын бузгандык үчүн жазык жоопкерчилиги Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин төмөнкү беренелеринде караган:

- 139-берене (*Шайлоо укуктарын ишке аширууга жана шайлоо комиссияларынын ишине тоскоолдук кылуу*);
- 140-берене (*Шайлоочулардын добуштарын сатып алуу*);
- 140-1-берене (*Талапкердин, саясий партиянын шайлоо өнөктүгүн, референдумду өткөрүү боюнча демилгелүү топтун шитерин каржылоо тартибин бузуу*);
- 141-берене (*Шайлоо документтерин, референдумдун документтерин бурмалоо же добуштарды туура эмес эсептөө*)
- 141-1-берене (*Добуш берүүнүн жыйынтыктарын бурмалоо*).

Жарандардын конституциялык укуктарына жана эркиндиктерине каршы кылмыш иштери боюнча (139-б, 2-б, 140-1-б, 141-б, 141-1-б. КР КЖК) тергөө, ИИО тергөөчүлөрү тарабынан жүргүзүлөт.

Кыргыз Республикасынын КПК 26-беренесине ылайык, КЖК 139-беренесинин (*Шайлоо укуктарын ишке ашырууга жана шайлоо комиссияларынын ишине тоскоолдук кылуу*); 1-бөлүгүндө жана 140-беренеде (*Шайлоочулардын добуштарын сатып алуу*) каралган кылмыштар жееке айыптоо иштерине кирет жана кылмыш иши жееке айыптоо тартибинде сотко келтирилген жабырлануучунун даттануусунан башкача түрдө козголбайт.

Жеке айыптоо иши, башка бирөөнү жазык жоопкерчилигине тартуу жөнүндөгү арыз менен сотко кайрылуу аркылуу козголот.

Ушул категориядагы кылмыштар мамлекеттик органдардын кызмат адамдары тарабынан жасалган учурда, кылмыш иши прокуратура органдары тарабынан каралат жана кылмыш иши козголгон учурда мындан аркы тергөө учун тийиштүү тергөө органдарына жиберилет. Кыргыз Республикасынын КПК 156-беренесинин 1-б. ылайык, ар бир учурда арыздарды же жасалууга даярдалып жаткан кылмыш же жасалган кылмыш тууралуу маалыматтын келип түшүшү же кылмышты түздөн-түз кармоодо тергөөчү тийиштүү текшерүүнү өткөрүп болгондон кийин кылмыш ишин козгойт же аны козгоодон баш тартат. Эгер мындай арыздардын же кабарлардын каралышы башка органдардын таандуулугуна тиешелүү болсо, бул иштер ошол органдарга жиберилиши мүмкүн.

Кылмыш иши козголгон учурда тергөөчү, ЫТТ (Ыкчам-тергөө тобу) жетекчиси болуу менен, ЫТТ (Ыкчам-тергөө тобу) курамына кирген бардык милиция кызматкерлеринин ишмердүүлүгүнө жетекчиликти ишке ашырат, кылмышка тиешеси бар жактарды жана күбө болгондорду аныктоо, ошону менен бирге кылмыш издерин табуу, алуу, фиксациялоо, далил базаларын түзүү боюнча милиция кызматкерлеринин биргелешкен ишмердүүлүгүн камсыз кылат.

Буга ыйгарым укугу жок кызмат адамдары ЫТТнын (Ыкчам-тергөө тобу) окуя болгон жердеги иштерине кийлигишүүгө, аракеттерге процесстик баа берүүгө укуксуз.

Методикалык сунуштамаларды колдонууда эске алуу керек: алар че-немдик-ууктук актыларды алмаштырбайт (не заменяют) жана окуу-жардамчы материал катары каралышы керек. Шайлоо мыйзамдарын бузуга байланышкан кылмыштардын категориясындагы иштер боюнча тажрыбанын топтолушуна жараشا, ошону менен бирге шайлоо өнөктүгүн даярдоо жана откоруү учурунда жарандардын коопсуздүгүн жана коомдук тартипти камсыз кылуунун жүрүшүндө бул сунуштамалар мезгили менен толукталып жана жаңыланып турат.

Кыргыз Республикасынын ИИМ БТБ (Башкы тергөө башкармалыгы)
Окуу-методикалык иштердин жана иштеп жаткан мыйзамдарга мониторинг жүргүзүү уюмунун бөлүмү.

Методические рекомендации
для сотрудников органов внутренних дел по охране общественного
порядка в период подготовки и проведения выборов

Общие положения

Сотрудники органов внутренних дел не вправе вмешиваться в избирательный процесс, однако, в период подготовки и проведения выборов появление разнообразных конфликтных ситуаций, столкновение интересов различных политических партий и кандидатов, а также их сторонников неизбежно.

При осуществлении оперативно-служебной деятельности, органами внутренних дел, наряду с задачами по защите прав и свобод граждан, охране общественного порядка и обеспечению безопасности граждан и общества, а также в борьбе с преступностью, **действующим законодательством возложена обязанность в оказании содействия избирательным комиссиям** в реализации их законных полномочий по подготовке и проведению выборов в органы государственной власти и органы местного самоуправления, референдумов.

Последние выборы показали, что наблюдается активность граждан по выявлению фактов подкупа голосов избирателей, а также разнообразие применяемых избирательных технологий, что требует от органов внутренних дел, во взаимодействии с избирательными комиссиями, более решительных и наступательных действий по предупреждению, выявлению и пресечению нарушений избирательного законодательства в целях обеспечения эффективной защиты избирательных прав граждан.

В целом деятельность сотрудников милиции при проведении выборов отличается от реализации функций обеспечения общественной безопасности и несения службы в обычных условиях. Необходимо также обратить внимание сотрудников органов внутренних дел на проблемы защиты избирательных прав граждан в условиях осложнения оперативной обстановки, особое внимание при этом сотрудникам, несущим службу по охране общественного порядка и обеспечению общественной безопасности в период подготовки и проведения выборов при возможных возникновениях кризисных ситуаций.

К кризисным ситуациям относится: насилие в отношении сотрудников ОВД, членов избирательных комиссий, кандидатов в Президенты и депутаты и другие выборные должности (*захват их в заложники*), террористический акт, обнаружение взрывоопасных предметов (*взрывных устройств*) или предметов, подозрительных в отношении взрывоопасности, происшествия и аварии систем жизнеобеспечения на избирательных участках или объектах их жизнеобеспечения, нападение на избирательные участки или угроза наступления вышеуказанных последствий в результате совершения преступлений и иных правонарушений.

Необходимо учитывать, что при оказании содействия избирательным комиссиям сотрудник ОВД не вправе:

- вмешиваться в избирательные процедуры;
- участвовать в проведении предвыборной агитации на стороне каких-либо кандидатов или политических партий;
- допускать действия, не совместимые со статусом сотрудника ОВД, как представителя органа государственной власти, призванного охранять и защищать права и законные интересы граждан.

Перед несением службы сотруднику ОВД необходимо закрепить знания избирательного законодательства и овладеть навыками практического применения своих профессиональных обязанностей, связанных с:

- охраной помещений для работы избирательных комиссий и для голосования, а также избирательной документации;
- обеспечением безопасности членов избирательных комиссий в случае, если им угрожает опасность, а также выезжающих для голосования избирателей вне помещения для голосования;
- охраной общественного порядка в помещении для голосования в день выборов либо на территории избирательного участка, а также при подведении итогов голосования;
- сопровождением членов комиссии в период доставки избирательной документации в вышестоящие избирательные комиссии.

Правовые основы деятельности сотрудников ОВД по охране общественного порядка, обеспечения безопасности личности во время проведения выборов

Правовыми основами деятельности сотрудников органов внутренних дел при осуществлении ими своих служебных обязанностей по обеспечению общественного порядка и безопасности граждан во время проведения выборов являются следующие нормативные правовые акты: Конституция Кыргызской Республики; Конституционный Закон КР «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 2.07.2011 года (*с изменениями от 05.06.2017 года*), Уголовный кодекс Кыргызской Республики; Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики; Кодекс Кыргызской Республики об административной ответственности; закон КР «Об ОВД КР» от 11.01.1994 года (*с изменениями от 27.04.2017 года*), Закон КР «О выборах депутатов местных кенешей», Закон КР «О противодействии экстремистской деятельности» от 17.08.2005 года, Закон КР «О противодействии терроризму» от 08.11.2006 года и другие нормативные правовые акты.

Действия сотрудников ОВД, привлекаемых к содействию избирательным комиссиям в период подготовки и проведения выборов

При несении службы на избирательном участке сотрудник ОВД должен:

- иметь адреса и номера телефонов избирательных комиссий;
- обладать сведениями о председателях комиссий, их заместителях и секретарях;
- знать режим работы комиссий.

Пройдя необходимый инструктаж, до дня голосования сотрудники ОВД направляются для несения службы в участковые, территориальные избирательные комиссии.

О своем прибытии сотрудник ОВД сообщает председателю комиссии, уточняет график работы комиссии, место своего нахождения. В целях обеспечения охраны помещений, избирательной документации, оборудования, безопасности лиц, находящихся на избирательных участках для голосования, совместно с председателем комиссии, владельцем помещения (здания), в котором работает комиссия, производится его осмотр и прилегающей территории.

В ходе осмотра требуется удостовериться в:

- исправности металлических шкафов для хранения избирательной документации;
- удовлетворительном состоянии дверей, замков, оконных рам, металлических решеток на окнах;
- состоянии пожарной безопасности, наличии сигнализации, отсутствии захламления подвальных и чердачных помещений, пожарных и служебных лестниц;
- расположении агитационных материалов (листовок, плакатов и т.п.).

При несении службы сотруднику ОВД следует принимать необходимые меры к лицам, расклеивающим плакаты в неотведенных для этого местах, а также к тем, кто умышленно срывает или портит агитационные плакаты.

Закон не допускает использования зеленых насаждений, деревьев, склонов и вершин гор и холмов, а также других природных возвышенностей в целях размещения агитационных материалов в любом виде (изменение Законом КР от 05.06.2017 года).

При охране помещений избирательной комиссии в ночное время необходимо проверять сохранность вывесок и указателей на здании, замков, целостность

оттисков печати (*пломбирования*) на дверях и т.п. В случае обнаружения повреждений необходимо доложить дежурному по ОВД, проинформировать председателя комиссии.

Если член избирательной комиссии, наблюдатель или иные лица, имеющие право находиться в помещении для голосования, нарушают избирательное законодательство в части превышения своих обязанностей, прав и полномочий, участковая или вышестоящая избирательная комиссия принимает решение об удалении такого лица с обоснованием и конкретизацией факта нарушения.

Получив в письменной форме копию данного решения, сотрудник ОВД обеспечивает его исполнение.

В период подготовки и проведения выборов сотрудники ОВД, несущие службу на территории, прилегающей к избирательному участку, должны:

- осуществлять патрулирование на территории в целях установления фактов доставки избирателей;
- обеспечить фиксацию транспортных средств, доставляющих избирателей;
- принять меры к установлению личности водителей и номеров транспортных средств;
- принять меры к установлению лиц, организовавших доставку избирателей;
- пресечь данное правонарушение в местах сбора избирателей.

Могут иметь место факты, когда на территории, прилегающей к избирательному участку, в помещении для голосования действуют лица, осуществляющие меры по агитации голосования за конкретного кандидата политической партии или список кандидатов, в том числе путем подкупа избирателей или угрозы их жизни или здоровью. Вручают избирателям уже отмеченные бюллетени и просят за вознаграждение вынести из помещения для голосования чистые бланки.

В таких случаях сотрудникам ОВД необходимо поставить в известность председателя избирательной комиссии и пресечь данное правонарушение, принять меры по задержанию этих лиц. Если организаторам подобной акции удалось скрыться до задержания, необходимо установить их средства передвижения и маршруты дальнейшего следования к очередному избирательному участку для голосования. Для этого необходимо использовать схему дислокации избирательных участков для голосования на обслуживаемой ОВД территории.

В любых иных ситуациях необходимо согласовывать свои действия с председателем участковой, территориальной избирательной комиссии.

**Действия оперативного дежурного по ОВД при получении
сообщения об угрозе возникновения или возникновении кризисной
ситуации на избирательных участках или непосредственно на
прилегающих к ним территориях**

После получения сообщения об угрозе возникновения кризисных ситуаций или их происшествии на территории избирательных участков, или в непосредственной близости от них, оперативный дежурный по ОВД обеспечивает:

- надежную фиксацию данных источника информации, для чего дежурная часть ОВД должна быть укомплектована звукозаписывающей аппаратурой и автоматическими определителями номеров телефонов;
- проведение мероприятий по установлению личности, сообщившей информацию (путем проведения опроса заявителя в ходе телефонных или прямых переговоров);
- немедленную регистрацию информации о предполагаемых или возникших кризисных ситуациях в книге учета сообщений: дату и время регистрации информации;
- дату, время и место предполагаемых или возникших кризисных ситуаций;
- данные о пострадавших и заложниках (если они есть);
- данные источника информации;
- данные об обнаруженном предмете (взрывном устройстве);
- данные лица, получившего информацию;
- кому и когда был произведен доклад о полученной информации;
- доклад о поступившем сообщении и оперативной обстановке своему руководству, в дежурную часть вышестоящего органа внутренних дел и территориальному органу ГКНБ;
- направление на предполагаемое место происшествия с целью уточнения полученной информации нарядов патрульной милиции (ПМ), вооруженных табельным оружием, экипированных средствами индивидуальной защиты, а также обеспеченных средствами связи и средствами оказания первой медицинской помощи (медицинской аптечкой);
- оказание помощи пострадавшим (в случае их наличия) силами нарядов патрульной милиции с выделением служебного автотранспорта;
- проведение поисковых мероприятий по обнаружению взрывоопасных предметов или предметов, подозрительных в отношении взрывоопасности;
- оценку степени опасности и возможных последствий аварии (при ее угрозе или происшествии);
- введение в действие специальных планов по обеспечению охраны и обороны избирательных участков (при нападении на них, а также при проведении террористического акта в непосредственной близости от участков);

- введение в действие плана эвакуации личного состава ОВД и членов избирательных комиссий и иных граждан (при угрозе или совершении террористического акта, направленного против нормального хода выборов избирательных участков);
- организацию оцепления здания избирательного участка для голосования или места взрыва, а также блокирование места укрытия преступников на территории данного избирательного участка (удерживание в заложниках сотрудников ОВД, членов избирательных комиссий или граждан), путем выставления нарядов в радиусе не менее 300 метров от помещения избирательного участка для голосования с учетом рельефа местности и городской застройки;
- направление группы документирования органов внутренних дел и других подразделений аварийно-спасательных и неотложных служб (скорой медицинской помощи, пожарных, аварийной службы и т.д.) на место происшествия;
- организацию работы по установлению и опросу очевидцев, свидетелей, фиксации их данных и полученной информации;
- охрану места происшествия и сохранность следов взрыва, взрывоопасных предметов (предметов, подозрительных в отношении взрывоопасности), а также вещественных доказательств до приезда следственно-оперативной группы ОВД;
- контроль за оперативной обстановкой вокруг территории избирательного участка для голосования (и места взрыва) путем выставления дополнительных патрульных групп;
- постоянную регистрацию и запись в книге учета сообщений, принятых мер и изменений оперативной обстановки в хронометрическом порядке.

**Действия сотрудников ОВД при поступлении сообщения
(информации) об угрозе возникновения кризисной ситуации на
территории избирательных участков**

После получения сообщения, в том числе по телефону, об угрозе совершения террористического акта или о его совершении, в помещении избирательного участка для голосования или прилегающей к нему территории сотрудник ОВД:

1. Принимает все необходимые меры к фиксации всех сведений, относящихся к полученной информации и ее источнику с помощью выполнения соответствующих записей (*анкетные и др. данные источника, номер телефона - при поступлении информации по телефону, результат проведения опроса заявителя в ходе телефонных или прямых переговоров и установки места, откуда был произведен звонок, для чего кладет телефонную трубку рядом с телефоном, а с другого телефона через телефонную станцию узнает место, откуда был произведен звонок*).

2. Немедленно докладывает полную и достоверную информацию о поступившем сообщении и оперативной обстановке своему руководству и оперативному дежурному по ОВД и действует по их указаниям.
3. Получив данные об угрозе нападения на избирательный участок для голосования, сотрудник ОВД действует согласно специальному плану по обеспечению охраны и обороны избирательного участка для голосования, где выполняет возложенные на него обязанности.
4. Оказывает помощь пострадавшим (в случае их наличия), действуя в составе наряда или индивидуально.
5. Проводит поисковые мероприятия по обнаружению взрывоопасных предметов (взрывных устройств) или предметов, подозрительных в отношении взрывоопасности.
6. Принимает меры к розыску и задержанию подозрительных лиц, установлению очевидцев, докладывает в дежурную часть ОВД об изменениях оперативной обстановки и строго выполняет установленные правила безопасности.
7. Действует в рамках плана эвакуации личного состава ОВД и избирательной комиссии при угрозе или проведении террористического акта на территории избирательного участка для голосования или в непосредственной близости к нему.
8. **Стремится не допустить паники** и пресекает неорганизованность среди членов избирательной комиссии и граждан в период проведения эвакуации людей, избирательной документации и ценного имущества, оказавшихся в районе предполагаемого взрыва.
9. Участвует в оцеплении здания избирательного участка для голосования или места взрыва, а также в блокировании места укрытия преступников в помещении избирательного участка для голосования (удерживания в заложниках сотрудников ОВД, членов избирательных комиссий и граждан), в составе нарядов вокруг помещения избирательного участка для голосования с учетом рельефа местности и городской застройки.
10. Охраняет место происшествия и следы взрыва, обнаруженные взрывоопасные предметы (предметы, подозрительные в отношении взрывоопасности), а также вещественные доказательства до приезда следственно-оперативной группы.
11. Содействует сотрудникам пожарной службы при угрозе поджога или поджоге здания, в котором размещается избирательный участок для голосования.
12. Осуществляет контроль оперативной обстановки вокруг помещения избирательного участка для голосования (места взрыва) путем выполнения оперативно-служебных задач в составе патрульных групп по указанию руководства.

Действия сотрудников ОВД на месте обнаружения взрывоопасных предметов или предметов, подозрительных в отношении взрывоопасности

При обнаружении на территории, в помещении или вблизи избирательных участков для голосования взрывоопасных предметов или предметов, подозрительных в отношении взрывоопасности, сотрудник ОВД на избирательном участке:

1. Подает команду (не допуская панику) окружающим: «Покинуть помещение! Угроза взрыва!».

2. Визуально осматривает обнаруженный предмет (взрывное устройство), определяет его характер, после чего немедленно сообщает полную и достоверную информацию оперативному дежурному по ОВД об обнаруженном предмете (взрывном устройстве, времени, месте обнаружения, характере предмета, в случае обнаружения нескольких предметов - их количестве и т.д.) и принимает меры по установлению владельца предмета.

3. Принимает меры по недопущению паники.

4. Принимает меры по охране обнаруженного предмета (взрывного устройства), недопущению к нему посторонних, письменно (*при наличии мобильным телефоном*) фиксирует все, что имеет отношение к данному происшествию.

5. Организует отключение бытовых и производственных коммуникаций (газа, воды и т.д.) в помещениях избирательного участка для голосования.

6. Действует в соответствии с полученными указаниями оперативного дежурного по ОВД. Сотрудники милиции, несущие службу на территории, прилегающей к избирательному участку, содействуют в эвакуации людей, избирательной документации и материальных ценностей из опасной зоны на безопасное расстояние от обнаруженного предмета (взрывного устройства) с учетом рельефа местности и городской застройки.

Действия сотрудников ОВД при нападении на избирательные участки

В случае нападения сотрудник ОВД на избирательном участке:

1. Немедленно докладывает в дежурную часть ОВД и после введения в действие специального плана, используя закрепленное за ним оружие, боеприпасы, специальные средства, принимает меры к отражению нападения, до прибытия дополнительных сил.
2. При отражении нападения применяет физическую силу, специальные средства, огнестрельное оружие согласно закону «Об ОВД КР».
3. Докладывает об изменениях оперативной обстановки оперативному дежурному по ОВД.
4. Оказывает помощь пострадавшим (в случае их наличия).

Сотрудники ОВД, несущие службу на территории, прилегающей к избирательному участку:

1. Участвуют в предварительном оцеплении и блокировании места укрытия преступников, используя для укрытий рельеф местности и элементы городской застройки, предполагая возможность использования правонарушителями взрывных устройств.
2. Участвуют в эвакуации членов избирательных комиссий, их документации, граждан, материальных ценностей.
3. Участвуют в тушении пожара (при его возникновении) до прибытия подразделений пожарной охраны МЧС с соблюдением необходимых мер безопасности.
4. Обеспечивают сохранность следов происшествия и вещественных доказательств до приезда следственно-оперативной группы ОВД.
5. Участвуют в установлении и опросе очевидцев, свидетелей происшествия, фиксируют их установочные данные и полученную информацию, а также обеспечивают их присутствие до прибытия следственно-оперативной группы ОВД.
6. По прибытии подразделений аварийно-спасательных и неотложных служб принимают меры по охране и обороне мест их развертывания и нахождения за рубежами оцепления.
7. Докладывают дежурному по ОВД о проделанной работе и постоянно поддерживают с ним связь.

Действия сотрудников ОВД в случае поджога или аварии на избирательных участках

В случае поджога или аварии на избирательных участках для голосования сотрудники ОВД должны:

1. Принять меры по недопущению возгорания в помещениях, занимаемых избирательными комиссиями.
2. Быть готовыми к ликвидации очага возгорания подручными средствами и средствами пожаротушения, не дожидаясь прибытия пожарных расчетов.
3. Доложить в дежурную часть ОВД о происшествии.
4. Оказать первую медицинскую помощь пострадавшим.
5. Строго соблюдать меры личной безопасности.
6. Обеспечить охрану места происшествия.
7. Фиксировать все (*в том числе подручными техническими средствами, мобильным телефоном*), что имеет отношение к данному происшествию.
8. Принять меры к розыску и задержанию подозрительных лиц, установлению очевидцев, свидетелей.

9. Докладывать в дежурную часть ОВД об изменениях оперативной обстановки и строго выполнять установленные правила пожарной безопасности.
10. Быть готовыми к эвакуации.

Виды ответственности за нарушение избирательного законодательства Кыргызской Республики, рассматриваемые органами внутренних дел

В соответствии с последними изменениями и дополнениями в ч. 4 ст. 43 Конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 23 апреля 2015 года:

Решение и (или) действия (бездействие) государственных и иных органов, их должностных лиц, других участников избирательного процесса, нарушающие избирательные права граждан, требования настоящего конституционного Закона, могут быть обжалованы в органы прокуратуры, органы внутренних дел, избирательные комиссии или в суд в соответствии с законодательством Кыргызской Республики.

При этом органы внутренних дел проводят работу по рассмотрению заявлений (жалоб), касающихся нарушения общественного порядка, а также заявлений на действия участников избирательного процесса, за исключением должностных лиц, органов исполнительной власти и органов местного самоуправления, за которые предусматривается административная или уголовная ответственность в соответствии с законодательством.

С заявлениями (жалобами) на решения и (или) действия (бездействия) государственных и иных органов, их должностных лиц, иных участников избирательного процесса могут обратиться: избиратели, кандидаты, политические партии, некоммерческие организации, их представители и наблюдатели.

Важно знать: Заявления (жалобы) должны быть мотивированными и представлены вместе с доказательствами, на которых они основываются.

За нарушение избирательного законодательства предусмотрены следующие виды ответственности:

- конституционно-правовая (*избирательная*) ответственность;
- административная ответственность;
- уголовная ответственность.

Избирательная ответственность наступает в случаях нарушения положений избирательного законодательства.

Административная ответственность за нарушение избирательного законодательства предусмотрена в Кодексе Кыргызской Республики об административной ответственности в главе 7 раздела 2, со ст. 49 до ст. 60 включительно.

Дела об административных правонарушениях, предусмотренных ст. 57, 57-1, 58, 58-1, 58-2, 58-3, 59, 60 (КоАО КР), рассматриваются **судами районных и городских судов**.

Избирательные комиссии в соответствии со **ст. 508-1 КоАО** Кыргызской Республики рассматривают и налагают административные взыскания по правонарушениям, предусмотренным ст. 49, 50, 51, 52, 53, 53-1, 54, 55, 56 КоАО Кыргызской Республики.

В соответствии с п.1 ч.1 ст.556-1 КоАО Кыргызской Республики, уполномоченные на то лица ТИК вправе составлять административные протоколы по правонарушениям, предусмотренным **ст. 49 невыполнение законных требований избирательной комиссии (субъект - должностное лицо)**, **ст. 50 нарушение прав члена избирательной комиссии, кандидатов, доверенного лица, уполномоченного представителя, наблюдателя, междунар. наблюдателя, ст. 51 отказ в предоставлении отпуска для участия в выборах кандидатам, доверенному лицу, члену избиркома (субъект - должностное лицо)**, **ст. 52 нарушение условий проведения предвыборной агитации, ст. 53 распространение заведомо ложных сведений о кандидате, ст. 53-1 ретрансляция телерадиопрограмм, порочащих честь, достоинство и деловую репутацию кандидатов, ст. 54 проведение агитации в период ее запрещения, ст. 55 изготовление или распространение анонимных агитационных материалов, ст. 56 умышленное уничтожение или повреждение агитационных материалов КоАО Кыргызской Республики.**

Органы прокуратуры наделены полномочиями составлять протоколы об административной ответственности в отношении должностных лиц органов исполнительной власти и местного самоуправления по правонарушениям, посягающим на избирательные права граждан (ст. 49, 50, 51, 52, 53, 53-1, 54, 55, 56, 57, 57-1, 58, 58-1, 58-2, 59 КоАО КР).

Органы внутренних дел наделены полномочиями составлять протоколы об административной ответственности по правонарушениям, посягающим на общественный порядок и общественную безопасность, в случае их допущения в период подготовки и проведения выборов (**ст. 364 мелкое хулиганство, ст. 365 распитие спиртных напитков на производстве, ст. 366 употребление наркотических средств, распитие спиртных напитков или появление в общественных**

местах в состоянии опьянения, ст. 368 мелкое хищение, ст. 371 неповиновение законному требованию сотрудника ОВД, ст. 374 заведомо ложный вызов специализированных служб, ст. 231-1 незаконное перекрытие дороги КоАО КР, а также по правонарушениям, посягающим на избирательные права граждан (52, 53, 53-1, 54, 55, 56, 57, 57-1, 58, 58-1, 58-2, 58-3, 59 КоАО КР), (ст. 52 нарушение условий проведения предвыборной агитации, ст. 53 распространение заведомо ложных сведений о кандидате, ст. 53-1 ретрансляция телерадиопрограмм, порочащих честь, достоинство и деловую репутацию кандидатов, ст. 54 проведение агитации в период ее запрещения, ст. 55 изготовление или распространение анонимных агитационных материалов, ст. 56 умышленное уничтожение или повреждение агитационных материалов, ст. 57 незаконная выдача избирательных бюллетеней для голосования, ст. 57-1 незаконный вынос, копирование, распространение избирательных бюллетеней, ст. 58 непредоставление или неопубликование сведений об итогах голосования, ст. 58-1 непредоставление копии протокола об итогах голосования лицам, присутствующим при подсчете голосов избирателей, ст. 58-2 неразмещение ЦИК информации на официальном интернет-сайте, ст. 58-3 непредоставление ответа или нарушение срока рассмотрения заявления (жалобы) избирательными комиссиями, ст. 59 ограничение прав граждан на предвыборную агитацию, голосование по избирательному адресу и ознакомление со списками избирателей КоАО КР).

Для квалификации действий нарушителей избирательного законодательства в период подготовки и проведения выборов необходимо постоянно руководствоваться требованиями УК, УПК и КоАО Кыргызской Республики, а также другими нормативными актами Кыргызской Республики.

При поступлении обращений, связанных с нарушением избирательного законодательства, в целях всестороннего, объективного изучения обстоятельств правонарушения и принятия квалифицированного процессуального решения, необходимо поручать проверку данных обращений группам документирования, созданных в каждом ОВД в период подготовки и проведения выборов. Если в обращениях усматриваются признаки состава преступления, то рассмотрения поручаются следственным подразделениям ОВД, и при принятии процессуального решения необходимо руководствоваться, в том числе положениями выборного законодательства Кыргызской Республики.

Уголовная ответственность за нарушение избирательного законодательства предусмотрена в следующих статьях Уголовного кодекса Кыргызской Республики:

- *статья 139 (Воспрепятствование осуществлению избирательных прав или работе избирательных комиссий);*
- *статья 140 (Подкуп голосов избирателей);*

- статья 140-1 (*Нарушение порядка финансирования избирательной кампании кандидата, политической партии, деятельности инициативной группы по проведению референдума*);
- статья 141 (*Фальсификация избирательных документов, документов референдума или неправильный подсчет голосов*);
- статья 141-1 (*Фальсификация итогов голосования*).

По уголовным делам о преступлениях против конституционных прав и свободы граждан (ч. 2 ст. 139, ст. 140-1, 141, 141-1 УК КР) следствие производится следователями органов внутренних дел.

В соответствии со ст. 26 УПК Кыргызской Республики часть первая ст. 139 (*Воспрепятствование осуществлению избирательных прав или работе избирательных комиссий*) и ст. 140 (*Подкуп голосов избирателей*) относятся к делам частного обвинения и возбуждаются не иначе как по жалобе потерпевшего, путем подачи заявления в суд в порядке частного обвинения.

Дело частного обвинения возбуждается лицом путем подачи в суд заявления о привлечении другого лица к уголовной ответственности.

В случае совершения преступлений данной категории должностными лицами государственных органов, рассматривается органами прокуратуры и в случае возбуждения уголовного дела направляется в соответствующие органы следствия для дальнейшего расследования.

В соответствии с ч. 1 ст. 156 УПК Кыргызской Республики, в каждом случае получения заявления или сообщения о готовящемся или совершенном преступлении, или при непосредственном обнаружении преступления следователь после проведения соответствующей проверки возбуждает уголовное дело или отказывает в его возбуждении. Если рассмотрение таких заявлений или сообщений относится к подведомственности других органов, они могут быть направлены к ним.

В случае возбуждения уголовного дела следователь, являясь руководителем СОГ, осуществляет руководство деятельностью всех сотрудников милиции, входящих в состав СОГ, обеспечивает их согласованную работу по установлению очевидцев и лиц, причастных к совершению преступления, а также обнаружению, фиксации и изъятию следов преступления, формирование доказательственной базы.

Неуполномоченные на то законом должностные лица не вправе вмешиваться в работу СОГ на месте происшествия и давать процессуальную оценку действиям, производимым следователем.

При пользовании методическими рекомендациями следует учитывать, что они не заменяют нормативные акты и должны рассматриваться в качестве учебно-справочного материала. По мере накопления опыта по расследованию уголовных дел данной категории, а также по обеспечению общественного порядка и безопасности граждан в период подготовки и проведения избирательной кампании, данные рекомендации будут периодически дополняться и обновляться.

Отдел организации учебно-методической работы и мониторинга действующего законодательства ГСУ МВД Кыргызской Республики.

ПРЕЗИДЕНТТИ
ШАЙЛОО

2017